

รูปแบบพลเมืองประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 FORM OF A DEMOCRATIC CITIZEN ACCORDING TO BUDDHISM IN THE 21ST CENTURY

อาราดา ศรีคร่ำ

Arrada Sricrum

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสุวรณ

Suwan Temple Buddhist Studies School.

E-mail: violetaor22@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันระบบประชาธิปไตยมักถูกมองว่าเป็นเพียงเรื่องของการเลือกตั้งผู้แทนไปทำหน้าที่แทนประชาชน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพียงช่วงเวลาสั้นๆ และอาจขาดการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาพบว่า การเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธศาสนาต้องเริ่มจากการมี "สัจจะ" หรือความจริงใจต่อหน้าที่ ทั้งก่อนและหลังการใช้สิทธิเลือกตั้ง พลเมืองควรมีลักษณะพึงประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) การมีศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต 2) การรู้จักใช้สิทธิเสรีภาพควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ และ 3) การยึดถือผลประโยชน์ร่วมกันของสังคมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยใช้หลักธรรม เช่น สัปปุริสธรรม 7 มาเป็นแนวทางในการพิจารณาเลือกคนดีเข้าสู่สภาและการเป็นพลเมืองที่ดีนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับหลักประชาธิปไตยจะช่วยให้พลเมืองมีความเข้มแข็ง สามารถใช้เสรีภาพได้อย่างสร้างสรรค์ และเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและเป็นธรรมในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: แนวพุทธศาสนา, พลเมืองประชาธิปไตย, ศตวรรษที่ 21, สิทธิเสรีภาพ

Abstracts

This article talks about how to be a good citizen in a democracy by using Buddhist ideas to handle the fast changes in the 21st century. Nowadays, many people think democracy is just about voting. After the election, people often feel they have no power to decide anything and stop paying attention to how the country is run.

The study shows that a good "Buddhist citizen" must be honest and responsible both before and after they vote. There are three main things a good citizen should do: 1) live with good morals, 2) use their freedom wisely and responsibly, and 3) think about what is best for everyone, not just themselves. By using Buddhist teachings, people can learn how to choose good leaders and stay

active in their community. When we mix democracy with Buddhist values, it helps people use their rights in a helpful way, which makes society more peaceful and fair for everyone today.

Keywords: Buddhist Way, Democratic Citizen, 21st Century, Rights and Freedom

บทนำ

การอยู่ร่วมกันในรัฐ สมาชิกรัฐต้องแสดงบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมือง ประเทศปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย กำหนดบทบาทหน้าที่พลเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญให้เกิดการขับเคลื่อนพัฒนาประชาธิปไตย และประเทศไทย พลเมืองไทยรูปแบบการมาหน้าที่พลเมืองประชาธิปไตย เช่นเดียวกับประเทศประชาธิปไตยทั่วไป แต่เอกลักษณ์ความเป็นพลเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยแบบไทยๆ มีเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสอดคล้องกับวิถีชีวิตสังคม ความหลากหลายเชื้อชาติวัฒนธรรม ความเป็นสังคมวิถีพุทธ ครอบคลุมถึงการแสดงบทบาทหน้าที่พลเมืองความมีร่างกายจิตใจดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาได้ ปฏิบัติตามบรรทัดฐานขนบธรรมเนียมประเพณีสังคมคุณธรรม เพื่อการพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน

พลเมือง คือ ผู้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐ ต่างจากคำว่า ประชาชน ที่กลายเป็นผู้รับคำสั่งทำตามผู้อื่น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจึงอยู่ที่การเปลี่ยนให้ประชาชนคนธรรมดาได้กลายเป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้ (สำนักประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555)

พลเมืองประชาธิปไตย คือ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดีของรัฐได้ครบถ้วนทั้งสิ่งที่ต้องทำและสิ่งที่ไม่ควรทำ สิ่งที่ต้องทำ ก่อให้เกิดผลดีเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคมส่วนรวม เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิเสรีภาพ เคารพกฎหมายและกติกาสังคม การมีจิตสำนึกสาธารณะ รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมทั้งมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2565)

พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเรียน สร้างความรู้ความเข้าใจและมีวิถีชีวิตในลักษณะประชาธิปไตยในยุคปัจจุบัน ข่าวสารใหม่ๆ ทั้งข้อมูลจริง ข้อมูลเท็จ ส่งผลต่อการแสดงออกทำหน้าที่พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย การอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ สันติสุข และเสรีภาพ ร่วมกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนในสังคมมีความสงบสุขปลอดภัยและมีอิสระ สามารถกระทำการต่างๆ ตามวิถีประชาธิปไตยภายใต้ขอบเขตกฎหมายโดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ดำรงชีวิตร่วมกันของสมาชิกในสังคม แสดงพฤติกรรมพลเมืองสอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตย การใช้ปกครองที่ประชาชนมีอำนาจและมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง และการกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศพร้อมกับการคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม ในฐานะการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

รูปแบบพลเมืองประชาธิปไตย

รูปแบบพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยโดยทั่วไป สมาชิกรัฐใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สามารถทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศ สิทธิกลับประเทศ สิทธิครอบครองอสังหาริมทรัพย์การคุ้มครองทางกฎหมายต่อรัฐบาลของประเทศที่อาศัยอยู่ตามสิทธิกฎหมายมอบให้ และการคุ้มครองผ่านกองทัพหรือการทูต ทำหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ จ่ายภาษี หรือรับราชการทหาร และมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาประเทศและสังคมของตนให้เจริญก้าวหน้าบนพื้นฐานวิถีประชาธิปไตย

พลเมืองตามหลักการประชาธิปไตยของสังคมไทย พลเมืองเปรียบเสมือนฟันเฟืองช่วยขับเคลื่อนสังคมประชาธิปไตยแบบไทยให้ก้าวหน้า ช่วยเหลือพัฒนาประเทศสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน รูปแบบกิจกรรมพลเมืองประชาธิปไตยมีดังนี้

รูปแบบการทำหน้าที่พลเมืองและความรับผิดชอบ กำหนดให้พลเมืองปฏิบัติตามกฎหมาย เคารพกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ร่วมกิจกรรมประชาธิปไตย สร้างความสงบเรียบร้อย และความเป็นธรรมในสังคม สนับสนุนรัฐโดยการเสียภาษีอากร เพื่อนำไปใช้พัฒนาประเทศ สร้างสาธารณูปโภค และบริการต่างๆ ให้แก่ประชาชน รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ใช้สิทธิพลเมืองมีแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาประเทศ สร้างสังคมประชาธิปไตย อีกทั้ง พลเมืองประชาธิปไตยยังต้องทำหน้าที่รักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ดูแลและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ใฝ่หาความรู้ พัฒนาตนเอง ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และคุณธรรม เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมประชาธิปไตย

รูปแบบพลเมืองประชาธิปไตย การมีจิตสำนึกที่ดีในฐานะสมาชิกรัฐประชาธิปไตย แสดงพฤติกรรมเข้าใจ เคารพ ปฏิบัติตามกฎหมาย ร่วมรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีคุณธรรมจริยธรรมจิตใจโอบอ้อมอารี เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อร่วมกิจกรรมทางการเมือง กิจกรรมทางสังคมใช้วิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ แยกแยะ ตัดสินใจ บนพื้นฐานของเหตุผล ข้อมูล ข้อเท็จจริงมีส่วนร่วมในสังคม โดยเฉพาะสถานการณ์ปัจจุบันสังคมไทย ต้องการพลที่มีจิตอาสา ช่วยเหลือสังคม พัฒนาชุมชน ภูมิใจในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสถาบันต่างๆ ของชาติ ซึ่งมีส่วนขัดเกลาพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตย

รูปแบบพลเมืองประชาธิปไตย แขนงนำสร้างการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทาง ตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง ตรวจสอบการใช้อำนาจบริหารของรัฐบาล แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักถึงการทำหน้าที่พลเมืองประชาธิปไตย ร่วมแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชน สังคมส่งเสริมการพัฒนาประเทศ เสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ นโยบาย โครงการของภาครัฐ ขับเคลื่อนสังคมไทยให้ก้าวหน้า มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อร่วมสร้างสังคมไทยที่ดีงาม

กล่าวได้ว่า รูปแบบพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยโดยทั่วไป สมาชิกรัฐใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แต่รูปแบบพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยแบบไทย สมาชิกสังคมไทยต้องแสดงบทบาทหน้าที่พลเมืองที่นอกเหนือจากการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ใช้สิทธิทางการเมือง โดยการมีจิตสำนึกที่ดีในฐานะสมาชิกรัฐประชาธิปไตย แสดงพฤติกรรมเข้าใจ เคารพ ปฏิบัติตามกฎหมาย ร่วมรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อร่วมสร้างสังคมไทยที่ดีงาม เพราะสถานการณ์สังคมไทยปัจจุบัน การแสดงสิทธิเสรีภาพพลเมืองประชาธิปไตย การใช้สิทธิเสรีภาพ

ของพลเมืองรุ่นใหม่บางส่วนไม่ยอมรับความเชื่อทางศาสนาวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีส่วนขัดเกลาพัฒนา พลเมืองประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา

การใช้สิทธิเสรีภาพในประเทศปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย แนวทางการปฏิบัติของ พลเมืองไทยส่วนใหญ่ยึดหลักศาสนาและวัฒนธรรมไทยมาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงบทบาทหน้าที่ พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยแบบไทยๆ และแนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิต ประชาธิปไตย การใช้หลักเหตุผล ประชาธิปไตยต้องการให้บุคคลใช้เหตุผลในการแสดงออก และการ ดำเนินงาน รวมตลอดถึงความสัมพันธ์ต่อกัน สังคมประชาธิปไตยไทยมีแนวปฏิบัติตามหลักธรรม หลักการพระพุทธศาสนา

การปฏิบัติตนพลเมืองดีวิถีชีวิตประชาธิปไตยตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี บุคคลที่มีคุณธรรมประจำใจ โดยยึดเอาหลักสัปปุริสธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต บุคคลที่ยึดเอาหลักสัปปุริสธรรม เป็นธรรมประจำใจยังได้ชื่อว่าเป็นผู้ดี เพราะเป็นผู้มีเหตุผลมีผลใน การปฏิบัติตน เมื่อบุคคลรู้จักเหตุผลแล้ว การปฏิบัติตนก็เพียบพร้อมด้วยความดี คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล แล้วบุคคลนั้นเป็นคนดี คือ สัตบุรุษในทาง พระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นคนดี เพราะเป็นผู้รักสงบ รักความเที่ยงธรรม รู้จักหน้าที่ของตน รู้จัก กาลเทศะ มีเหตุผลในการทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองคนอื่นจะสามารถบริหารงานได้ อย่างดี (พระสามารถ อานนโท, 2548)

การแสดงออกเมื่อมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองการปกครองประชาธิปไตย การรับข้อมูล ข่าวสารความคิดเห็นตามวิถีประชาธิปไตย ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันใน สังคมไทย ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยนั้น มี ข้อมูลข่าวสารทั้งข้อจริงและข้อเท็จ การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พลเมืองจำเป็นจะต้องใช้วิจารณญาณ การใช้เหตุผลก่อนตัดสินใจเชื่อหรือเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรม ทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง สอดคล้องกับการปฏิบัติตามหลักสัปปุริสธรรม 7

1. การเป็นพลเมืองประชาธิปไตยรู้จักเหตุ เนื่องจากระบบประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ พลเมืองทุกคนมีสิทธิเสรีภาพแสดงออก การเข้าถึงข้อมูลรัฐ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ และพลเมืองรู้เหตุที่จะทำให้เกิดผลธรรมทางการเมือง ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีเหตุเกิดขึ้น เหตุดี ผลก็จะ ออกมาดี เหตุไม่ดี ผลก็จะออกมาไม่ดี พลเมืองประชาธิปไตยพิจารณาดูอย่างนี้ ธรรมเกิดจากเหตุ ดับ เพราะเหตุ เมื่อวิเคราะห์แล้วจึงทำเหตุ นั้น ๆ ของสถานการณ์และความเป็นไปของชีวิตพลเมือง ประชาธิปไตยว่าจะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลแห่งความมุ่งหมายหรือเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ ตามวิถีประชาธิปไตยให้บรรลุถึงผลสำเร็จเป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ

2. การเป็นพลเมืองประชาธิปไตยรู้จักผล เพราะว่า พลเมืองรู้ความมุ่งหมายรู้ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการแสดงพฤติกรรมพลเมืองประชาธิปไตย เมื่อแสดงพฤติกรรมพลเมือง ประชาธิปไตยด้วยการสร้างเหตุดี ผลที่ได้รับก็ดีตามด้วย ถ้าแสดงพฤติกรรมพลเมืองประชาธิปไตย ด้วยการสร้างเหตุชั่ว ผลที่ได้รับก็ไม่ดีก่อปัญหาความเดือดร้อนตามด้วย ความขัดแย้งทางการเมือง ความรุนแรงทางการเมือง เกิดจากการไม่ยอมรับเหตุผล ส่วนมากเลือกเฉพาะ เหตุผลที่ตรงกับใจ

ตนเอง ตรงกับความคิดของกลุ่มเดียวกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ธรรมชาติที่เกิดขึ้น ทำเหตุอย่างไร ย่อมได้ผลอย่างนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกนี้ มีทั้งเหมือนกัน มีทั้งต่างกัน วิธีการทางประชาธิปไตยมีหลายวิธีการ มีหลายรูปแบบ เมื่อต้องการผลประชาธิปไตยอย่างไร ควรใช้วิจารณ์ญาณวิเคราะห์ ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง เรื่องของผล เริ่มทำตามความมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นการคาดการณ์ผล และต้องรู้จักผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำที่ว่า ผลมาจากการทำเหตุ สิ่งเหล่านี้เป็นกฎเกณฑ์ สืบเนื่องจากการกระทำในตัวของมันเองอย่างชัดเจน จะทำให้ส่งผลถึงความมุ่งหมายหรือเป้าหมาย ตามที่ประสงค์ต่อผลไว้ในการดำเนินชีวิต (อุตร จันทวัน, 2547)

3. การเป็นพลเมืองประชาธิปไตยรู้จักตน ลักษณะเข้าใจตนเอง เพื่อให้เข้าใจผู้อื่น รู้ศักยภาพตนเอง ฐานะ กำลังความสามารถ ความถนัด นำมาพัฒนาตนเองเพื่อปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องนั้น และนำมาประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรมของตนเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564) ประเมินผลตนเอง สำรวจตนเองว่าได้ทำเรื่องของการรู้ตนดังกล่าวและเข้าใจ ในทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อเนื่องตลอดตั้งแต่ต้นจนจบตามหลักความเป็นผู้รู้จักตน

4. การเป็นพลเมืองประชาธิปไตยรู้จักประมาณ การใช้ชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยการกิน ใช้ ให้พอดี พอเป็นประโยชน์การรู้จักประมาณตน คนรู้จักประมาณนี้เรียกว่าคนรู้จักความพอดี ความพอดีจะทำให้คนมีความสุขได้ ตามกำลังและความจำเป็น เลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายาม อันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวเป็นหลักปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายในการรู้จักประมาณ รู้จักความพอเพียง และความพอดี ไม่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่งในการดำเนินชีวิต และเมื่อวิเคราะห์ตนเองแล้ว ดำเนินการปฏิบัติตามหลักความเป็นผู้รู้จักประมาณตน วางขอบเขตความพอเหมาะในการดำเนินชีวิตหรือในเรื่องต่าง ๆ เช่น การวางขอบเขตการใช้เงินทองแต่พอดี การวางขอบเขตในเรื่องการกินอยู่แต่พอดี การวางขอบเขตการทำงานแต่พอดี เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติรู้จักยั้งคิดในสิ่งที่ตนมี ไม่ทำอะไรเกินตัว จนทำให้ตนเองต้องเป็นทุกข์และทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อนจากการไม่รู้จักรัประมาณ (พระเปลี่ยน ปญญาปทีโป, 2550)

5. การเป็นพลเมืองประชาธิปไตยรู้จักเวลา การแสดงบทบาทหน้าที่พลเมือง จำเป็นต้องรู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะประกอบกิจการงาน การรู้จักกาลเทศะที่ไปคบหาสมาคมกัน ไม่ว่าจะทำอะไรทุกอย่าง ลงมือปฏิบัติจัดการเรื่องของความเหมาะสม กับเวลาและสถานที่ในการประกอบกิจการงานที่การงาน หรือปฏิบัติกิจการต่าง ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม เช่น ทำให้ตรงเวลา ทำให้เป็นเวลา ทำให้ทันเวลา ทำให้พอเวลา ทำให้ตรงตามจังหวะ และโอกาสที่มีในการทำกิจการงานและที่จะต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น

6. การเป็นพลเมืองประชาธิปไตยรู้จักชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมขับเคลื่อนประชาธิปไตย รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชน และชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ ควรปฏิบัติ ต่อชุมชนนั้นๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) รู้ว่าควรประพฤติอย่างไรในชุมชนนั้น ๆ คนที่เฉลียวฉลาดรู้จักชุมชน นำข้อธรรมมาพิจารณา ประกอบกระบวนการใช้หลักธรรม รู้จักการปรับตัวเข้ากับคนอื่น ๆ ในการคิด พูด ทำ ให้เหมาะกับสภาพของกลุ่มคนและสังคมชุมชนทั้งสถานที่อยู่อาศัยของตนเอง

7. การเป็นพลเมืองประชาธิปไตยรู้จักบุคคล การแสดงทักษะเป็นพลเมืองที่ดีใช้สิทธิเสรีภาพ แสดงออกอย่างเหมาะสม รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอหยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2562) เพื่อปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยถูกต้อง ควรจะคบหรือร่วมกิจกรรมทางการเมือง ยกย่อง ตำหนิ แนะนำสั่งสอน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ควรปฏิบัติต่อบุคคล ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความแตกต่างแห่งบุคคลที่จะต้องคบหาสมาคมเกี่ยวข้องด้วยการรู้เขารู้เรา รู้ความสามารถ รู้ความถนัด รู้ภูมิปัญญา รู้ภูมิธรรม หรือเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงานและเลือกคนในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนสามารถสร้างความเป็นธรรมมีความสามัคคีไม่แตกแยกและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่หมู่คณะและองค์กร

ว่าด้วยลักษณะคนพาลและบัณฑิต

[2] ภิกษุทั้งหลาย คนพาลมีกรรมเป็นเครื่องกำหนด บัณฑิตมีกรรมเป็นเครื่องกำหนด ปัญญาเมื่อใช้เป็นประจำจึงดงาม 1- บุคคลประกอบด้วยธรรม 3 ประการ พึงทราบว่าเป็นคนพาล

ธรรม 3 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. กายทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยกาย)
2. วาจาทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยวาจา)
3. มโนทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยใจ)

บุคคลประกอบด้วยธรรม 3 ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นคนพาล

บุคคลประกอบด้วยธรรม 3 ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต

ธรรม 3 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. กายสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยกาย)
2. วาจาสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยวาจา)
3. มโนสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยใจ)

บุคคลประกอบด้วยธรรม 3 ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต

เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “บุคคลประกอบด้วย

ธรรม 3 ประการใด พึงทราบว่าเป็นคนพาล เราจักประพฤติเว้นธรรม 3 ประการ

นั้น บุคคลประกอบด้วยธรรม 3 ประการใด พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต เราจัก

ถือปฏิบัติธรรม 3 ประการนั้น”

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล (อง.ติก.20/2/140-141)

กล่าวได้ว่า ประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรม หลักการทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้เมื่อต้องแสดงบทบาทหน้าที่พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยแบบไทยๆ เช่น การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย เริ่มตั้งแต่ การใช้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้ประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล เมื่อนำหลักการทั้ง 7 ประการมาปรับ ทำกิจกรรมทางการเมือง ใช้สิทธิเสรีภาพแสดงออกเมื่อใดที่เหมาะสม

พลเมืองประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21

สังคมไทยต้องการพลเมืองประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 สามารถดำเนินชีวิตในสังคมไทยด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและรับผิดชอบต่อสังคม อาศัยกระบวนการหล่อหลอมขัดเกลาทางสังคมอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทั้งแนวคิดสังคมสมัยใหม่ ผสมผสานสังคมสมัยเก่า ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ปลุกฝังเพื่อสร้างความผูกพันรักใคร่ต่อกัน สร้างวิถีการอยู่ร่วมกัน คำนึงถึงวิถีการดำรงชีวิตของบุคคลตามช่วงวัย ส่งเสริมให้รู้จักคุณค่าความเป็นคนดีในสังคม มีความเป็นอิสระอย่างเปิดเผย มีจิตสำนึกต่อการธำรงรักษาเอกลักษณ์ตัวตนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

พลเมืองประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 คนรุ่นใหม่ควรต้องแสดงพฤติกรรมรับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ เป็นเรื่องที่ทุกคนควรจะต้องพึ่งตนเองได้เมื่อถึงเวลาที่ต้องพึ่งตนเอง รู้จักการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง การพึ่งตนเองได้จะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เคารพหลักความเสมอภาค และสิทธิของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง ทุกคนต้องยอมรับและเคารพความแตกต่าง ของแต่ละบุคคล ใจเย็น มองโลกในแง่บวก เคารพกติกา ทุกคนในสังคมมีความเสมอภาคกัน ภายใต้กติกาที่นั้น จึงจะเกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม และรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (วัฒนชัย ศิริญาณ และชัยรัตน์ มาสอน, 2561)

การพัฒนาทางการเมืองของโลกปัจจุบันมีทิศทางไปในแบบประชาธิปไตยเสรี ที่เปิดโอกาสให้พลังกลุ่มองค์กรหรือชุมชนของพลเมืองเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แนวโน้มการเมืองยุคใหม่ของการปฏิรูปดังกล่าวนี้ว่ามีพลังเคลื่อนไหวเติบโตไม่น้อย กระทั่งทำให้เราเชื่อได้ว่าจะเป็นผลดีต่อสังคมโดยรวมให้เกิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ในอันที่จะนำมาซึ่งความโปร่งใสไร้การทุจริต ประพฤติมิชอบ ขณะที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพได้ในที่สุด (นฤมิตร สอดสุข, 2563) โดยลดพลเมืองแสดงบทบาทการทำหน้าที่พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยให้เกิดการลดความขัดแย้งในสังคมไทย ความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ การใช้สิทธิเสรีภาพที่เคารพในสิทธิเสรีภาพผู้อื่น แสวงหลักการทำงานร่วมกันของคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ร่วมกันขับเคลื่อนประชาธิปไตย คนรุ่นใหม่ต้องรู้จักเกรงใจ เคารพผู้ใหญ่ อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักการให้อภัย รู้แพ้รู้ชนะ วัฒนธรรมไทยที่ดีๆต้องช่วยกันรักษาประชาธิปไตยแบบไทย

กล่าวได้ว่า สังคมไทยต้องการพลเมืองประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 ผสมผสานพลเมืองสองรุ่น พลเมืองรุ่นเก่า พลเมืองรุ่นใหม่ ดำเนินชีวิตในสังคมไทยด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและรับผิดชอบต่อสังคม ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ปลุกฝังเพื่อสร้างความผูกพันรักใคร่ต่อกัน สร้างวิถีการอยู่ร่วมกัน แสวงหลักการทำงานร่วมกันของคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ร่วมกันขับเคลื่อนประชาธิปไตย ภายใต้กติกาที่ก่อให้เกิดประโยชน์สันติสุขในสังคม

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้หลักคือการเปลี่ยนรูปพลเมืองประชาธิปไตยจากการเป็นเพียงผู้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งตามหน้าที่ (Passive Citizen) ให้กลายเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้และรับผิดชอบต่อสังคม (Active Buddhist Citizen) โดยมี "สัจจะ" หรือความจริงใจต่อหน้าที่เป็นพื้นฐานสำคัญ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3 ประการ คือ

- 1) ด้านศีลธรรม คือ การมีกรอบจริยธรรมควบคุมพฤติกรรมตนเอง
- 2) ด้านสิทธิและความรับผิดชอบต่อ

คือ การเข้าใจว่าเสรีภาพต้องมาพร้อมกับหน้าที่และการไม่เบียดเบียนผู้อื่น และ 3) ด้านส่วนรวม คือ การลดอัตตา (ตัวตน) เพื่อมองเห็นประโยชน์ของสังคมเป็นใหญ่

การนำหลักธรรมสัปบุริธรรม 7 มาเป็นดัชนีชี้วัดในการตัดสินใจเลือกผู้แทน โดยพิจารณาจาก ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล จะช่วยให้ได้ผู้นำที่เหมาะสมกับยุคสมัย

บทสรุป

การอยู่ร่วมกันในรัฐ สมาชิกรัฐต้องแสดงบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมือง ประเทศปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย กำหนดบทบาทหน้าที่พลเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญให้เกิดการขับเคลื่อนพัฒนาประชาธิปไตยประเทศไทย เอกลักษณ์ความเป็นพลเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยแบบไทยๆ มีเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสอดคล้องกับวิถีชีวิตสังคม สมาชิกสังคมไทยต้องแสดงบทบาทหน้าที่พลเมืองที่นอกเหนือจากการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ใช้สิทธิทางการเมือง โดยการมีจิตสำนึกที่ดีในฐานะสมาชิกรัฐประชาธิปไตย แสดงพฤติกรรมเข้าใจ เคารพ ปฏิบัติตามกฎหมาย ร่วมรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อร่วมสร้างสังคมไทยที่ดีงามประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรม หลักการทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้เมื่อต้องแสดงบทบาทหน้าที่พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยแบบไทยๆ สังคมไทยต้องการพลเมืองประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 ผสมผสานพลเมืองสองรุ่น พลเมืองรุ่นเก่า พลเมืองรุ่นใหม่ ดำเนินชีวิตในสังคมไทยด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและรับผิดชอบต่อสังคม ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

ด้านการศึกษา ให้สถาบันการศึกษาควรนำรูปแบบพลเมืองประชาธิปไตยแนวพุทธไปบูรณาการในวิชาหน้าที่พลเมือง โดยไม่เน้นเพียงทฤษฎีการเมือง แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกตามหลักธรรม (เช่น การฝึกรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างตามหลักฉันทามติ)

ด้านการขับเคลื่อนสังคม ให้องค์กรภาคประชาสังคมควรใช้หลักสัปบุริธรรม 7 เป็นเกณฑ์ในการรณรงค์ให้ประชาชนตรวจสอบการทำงานของผู้นำอย่างมีสติและใช้เหตุผล มากกว่าการใช้ความรู้สึกหรือกระแสในโลกออนไลน์

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาและวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการทดลองสร้าง "ชุมชนต้นแบบพลเมืองแนวพุทธ" เพื่อดูว่าการนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชนจริงเห็นผลเป็นรูปธรรมอย่างไร

ควรวิจัยเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองในกลุ่มวัยที่ต่างกัน (Generations) ว่ามีมุมมองต่อการประยุกต์ใช้พุทธธรรมในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- นฤมิตร สอดสุข. (2563). การพัฒนาการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล : บทสังเคราะห์เชิงวิพากษ์แห่งต้นศตวรรษที่ 21. **วารสารนวัตกรรมสังคม** ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) : 47-78.
- พระเปลี่ยน ปณฺญาปทีโป. (2550). **สัปปุริสธรรม 7 อย่าง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระสามารถ อานนโท. (2548). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม. **ปริญญานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัฒนชัย ศิริญาณและชัยรัตน์ มาสอน. (2561). การพัฒนาพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21, **รมยสาร** ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) : 155-182.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2564). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 43. กรุงเทพฯ : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต).
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรม**, กรุงเทพฯ : ม.เอเชียอาคเนย์, 2562.
- สำนักประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). **พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2565). **คู่มือประชาชนพลเมืองคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- อุดร จันทวัน. (2547). พระพุทธศาสนากับการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย